

FÖRTROENDE FÖR SAMHÄLLSINSTITUTIONER EN ÖVERSIKT

JOHAN MARTINSSON
DOCENT I STATSIVETENSKAP
FÖRESTÅNDARE FÖR SOM-INSTITUTET

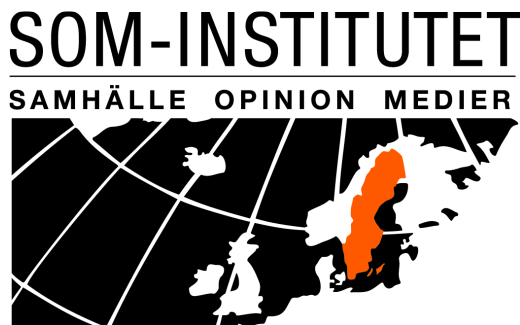
Översikt

- Vad är SOM-institutet och vad gör vi?
- Vad är förtroende, vad är fördelarna, och vad är förklaringarna?
- Sverige i internationellt perspektiv
- Förtroende i Sverige

Om SOM-institutet och SOM-undersökningarna

SOM-institutet (1986 –)

Ett forskningscentrum vid Göteborgs universitet

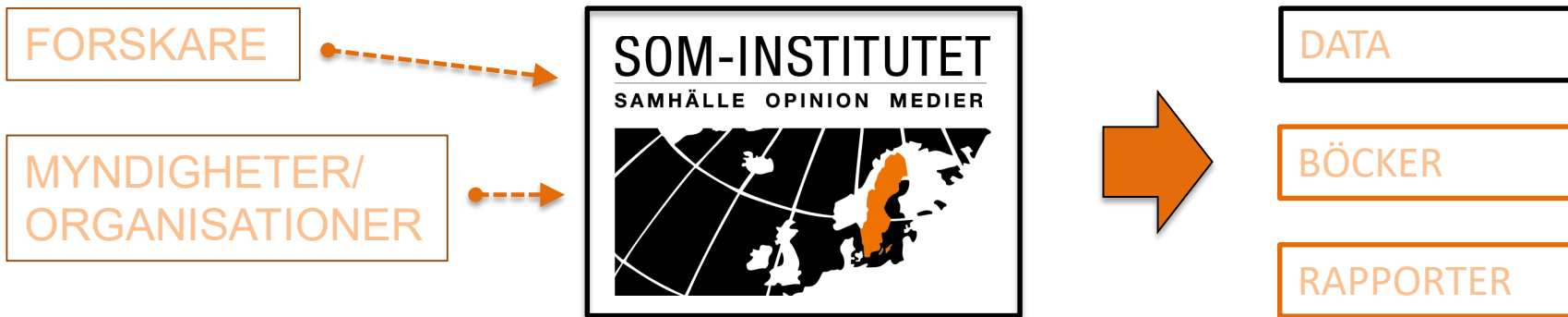

**Medborgar-
panelen**

(S)amhälle (O)pinion (M)edier

- SOM-institutet genomför **återkommande undersökningar** av befolkningens medie- och fritidsvanor, hälsa, värderingar och attityder
- SOM finansieras i huvudsak genom samverkan med forskargrupper vid universitet, myndigheter och andra organisationer
- SOM-institutet är ett forskningsinstitut som samtidigt uppfyller Vetenskapsrådets kriterier för och fungerar som en nationell forskningsinfrastruktur

Både forskningsinstitut och undersökningsorganisation

Forskningsfråga

Datainsamlingsbehov

Utvärderingskrav

Metodologisk expertis

Datainsamlingsinfrastruktur

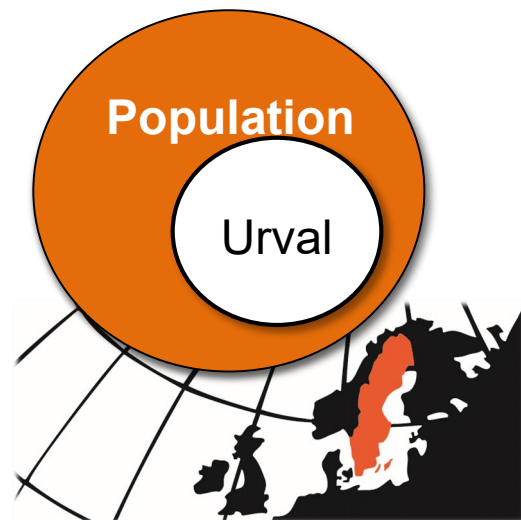
Forskningskommunikation

SOM-institutets organisation

- En centrumbildning och en forskningsinfrastruktur placerad vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet
- Leds av en föreståndare och en styrgrupp
- Ca 16 anställda (+ många samverkande forskare)
- Ca 5 forskare, 2 undersökningsledare och 7 biträdande undersökningsledare, 1 kommunikatör och 1 administratör

SOM-undersökningarna

- Storskalig datainsamling som genomförs **årligen**
- Högt ansedd resurs inom svensk **forskning**, ofta citerade i **media**, ibland använda i samband med **beslutsfattande** och **myndighetsarbete**
- **Pappersenkäter** på mellan 8 och 16 sidor, skickade med **post** till ett **slumpmässigt urval** 16–85 åringar folkbokförda i Sverige
- Flera **parallella** undersökningar med olika **population**
 - Den nationella SOM-undersökningen (sedan 1986)
 - Den västsvenska SOM-undersökningen (sedan 1991)
 - SOM-undersökningen i Göteborg (sedan 2016)
 - Värmland, Skåne, utlandssvenskar m.fl. (sporadiskt)

Fördelar med högt förtroende i samhället

- Hänger samman empiriskt med goda samhällen på många sätt
- Ett klassiskt synsätt att det ger "lägre transaktionskostnader", allt löper smidigare och billigare
- Underlättar samarbete (tex handel mm)
- Höjer effektivitet
- Minskar behovet av kontroll
- Ökar frivillig efterlevnad av regler och rekommendationer
- Ovanstående kommer främst från forskning om mellanmänniskt förtroende. Samma logik kan dock ofta även gälla för institutionellt förtroende

Hur gynnar högt förtroende en myndighet?

- Initial misstänksamhet minskar
- Lättare att få ut ett budskap och information
- Mindre resurser behöver läggas på information, kontroll mm
- Fusk minskar
- mm

Vad påverkar förtroende?

- Resultat (gör de något bra?)
 - Procedur (integritet, opartiskhet, rättvisa bedömningar)
 - Kompetens (klarar dom sitt jobb?)
 - Empati (vill dom mig väl? medmänsklighet)
 - Transparens (öppenhet, inget hemlighetsmakeri)
 - Relevans (hur viktig är deras uppgift? berördhet)
 - Värdegemenskap (har vi samma mål?)
 - Närhet (lätt få kontakt, är dom långt borta, "liknar dom mig"?)
-
- För en enskild individs förtroende finns även mer personliga egenskaper och erfarenheter som spelar in, ovanstående är främst för det samlade/aggregerade förtroendet

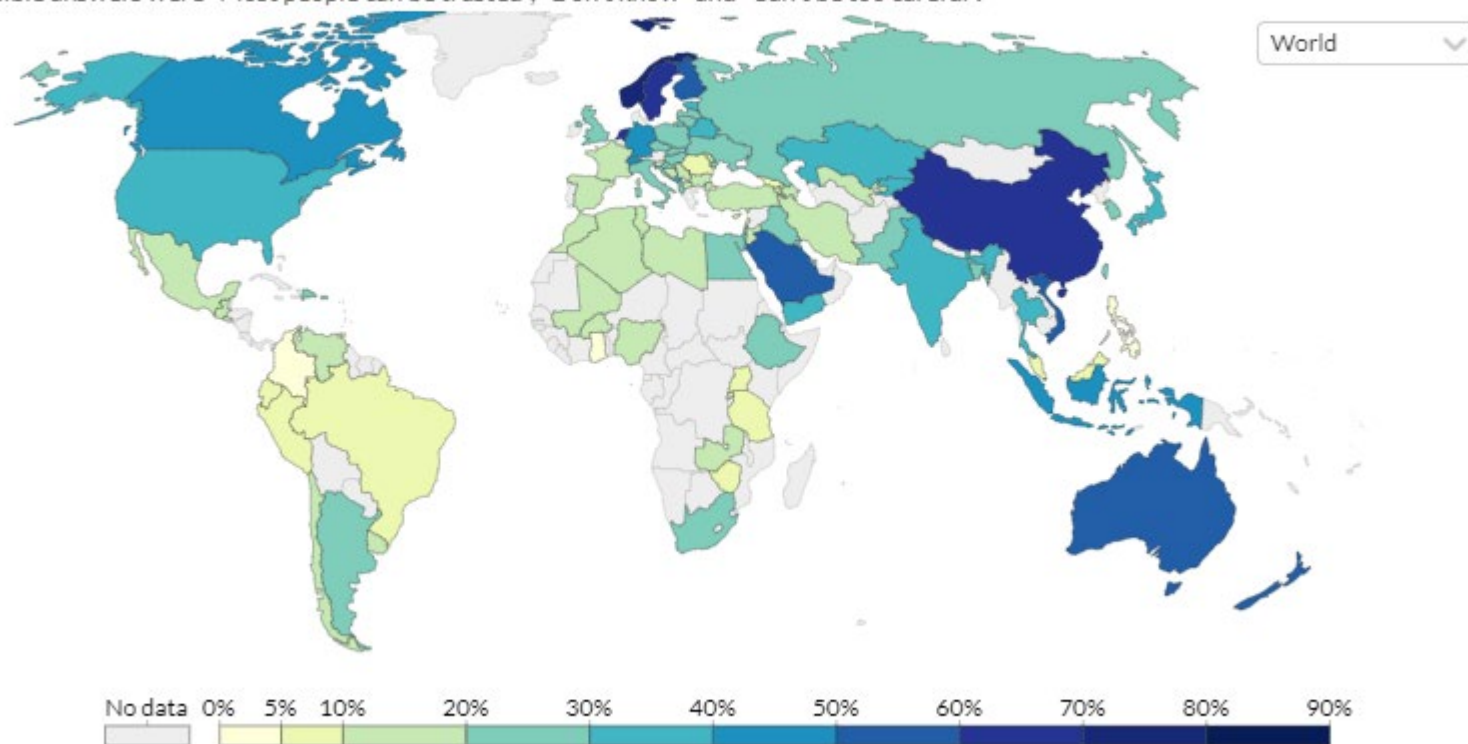
Internationell utblick

Share of people agreeing with the statement "most people can be trusted", 2014

The survey question was "Generally speaking, would you say that most people can be trusted or that you need to be very careful in dealing with people?"

Possible answers were "Most people can be trusted", "Don't know" and "Can't be too careful".

Source: Trust (World Values Survey (2014))

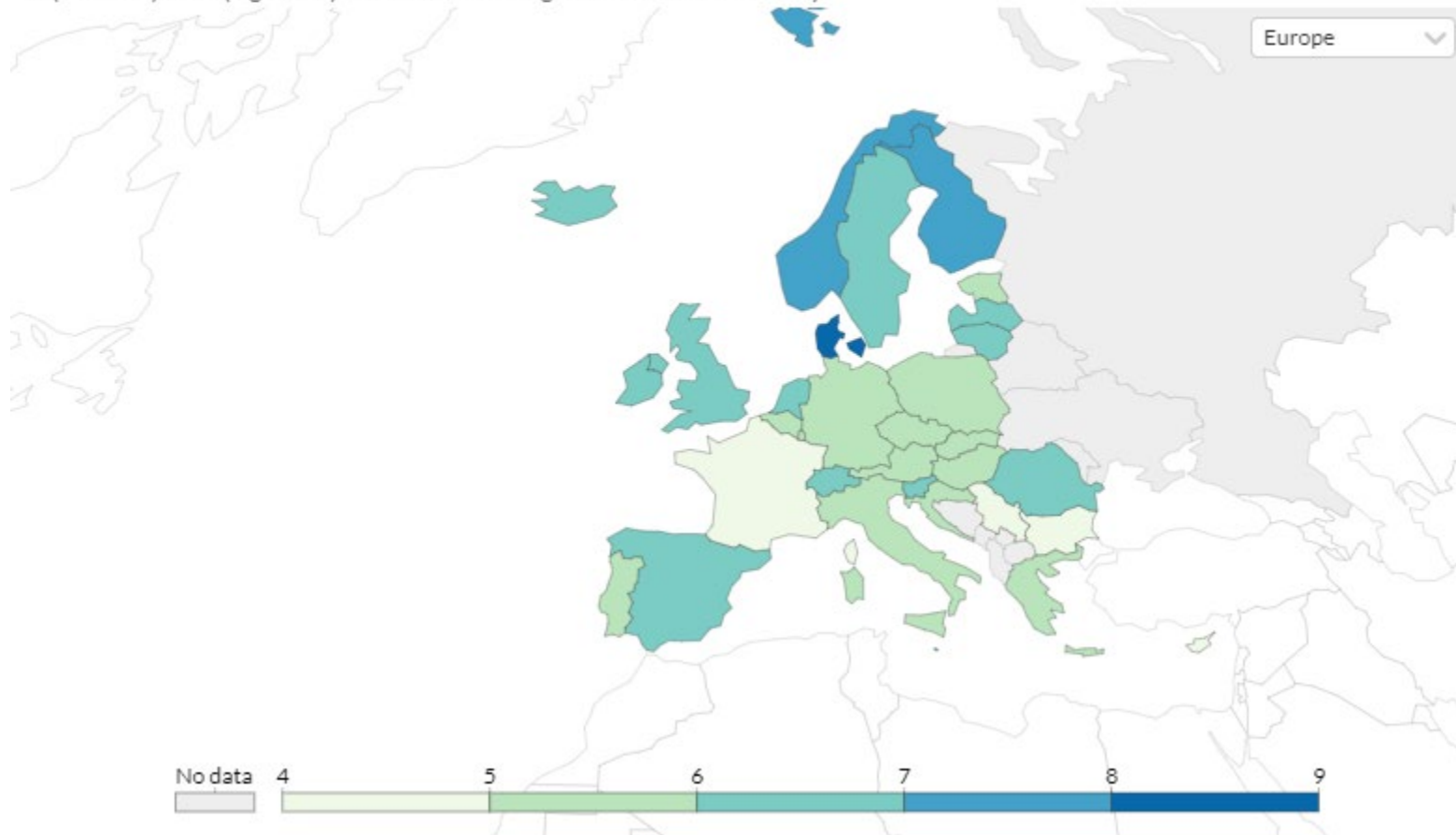
OurWorldInData.org/trust • CC BY

Trust in others in Europe

Respondents answered the survey question "would you say that most people can be trusted?" on a scale ranging from 0 (low trust) to 10 (high trust). Shown is the average answer for each country.

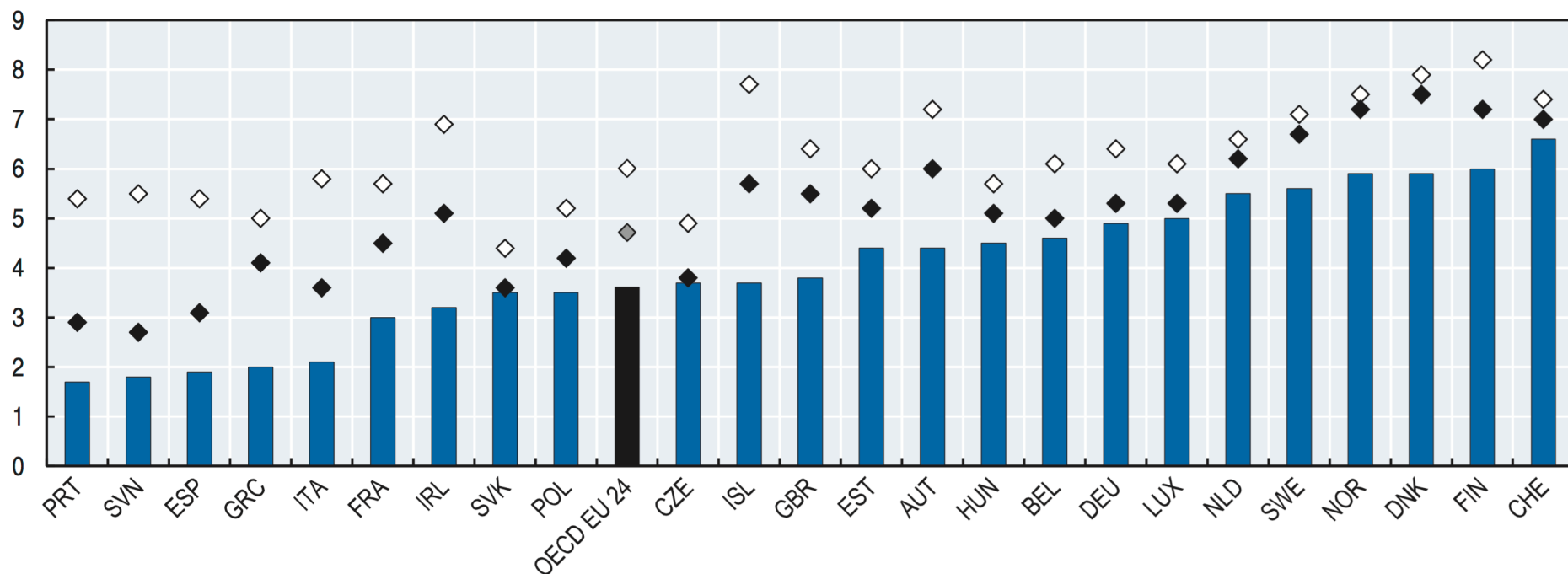
Our World
in Data

■ Trust in the political system

◇ Trust in the police

◆ Trust in the legal system

Note: Response options range from 0 ("No trust at all") to 10 ("Complete trust"). The OECD EU average is the population-weighted average of the values included in the chart.

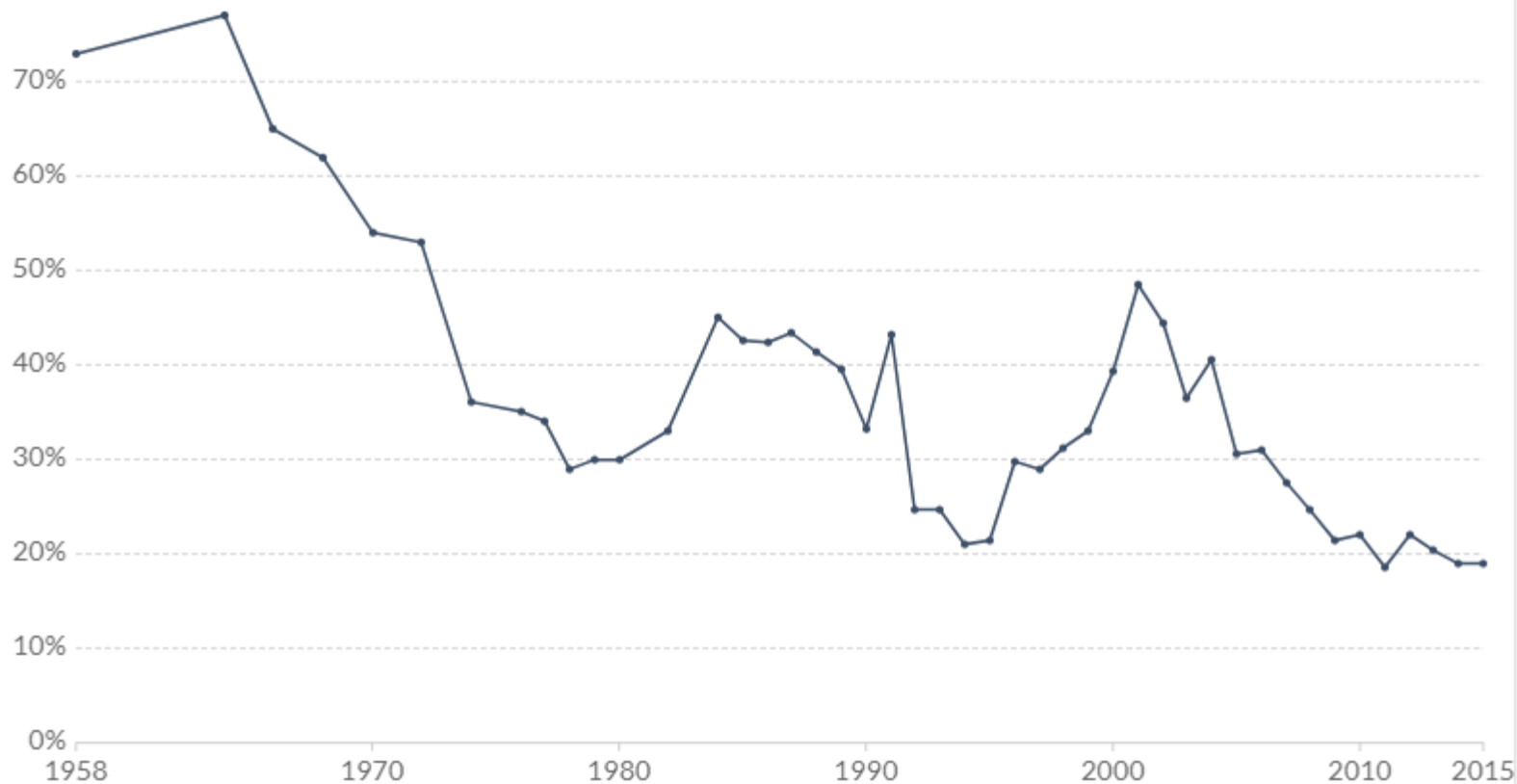
Source: Eurostat (2015), European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_pw03&lang=en.

Public trust in government, United States, 1958 to 2015

Public trust in government (% who trust government in Washington always or most of the time)

Our World
in Data

Source: Trust - PEW Research Center (2017)

OurWorldInData.org/trust • CC BY

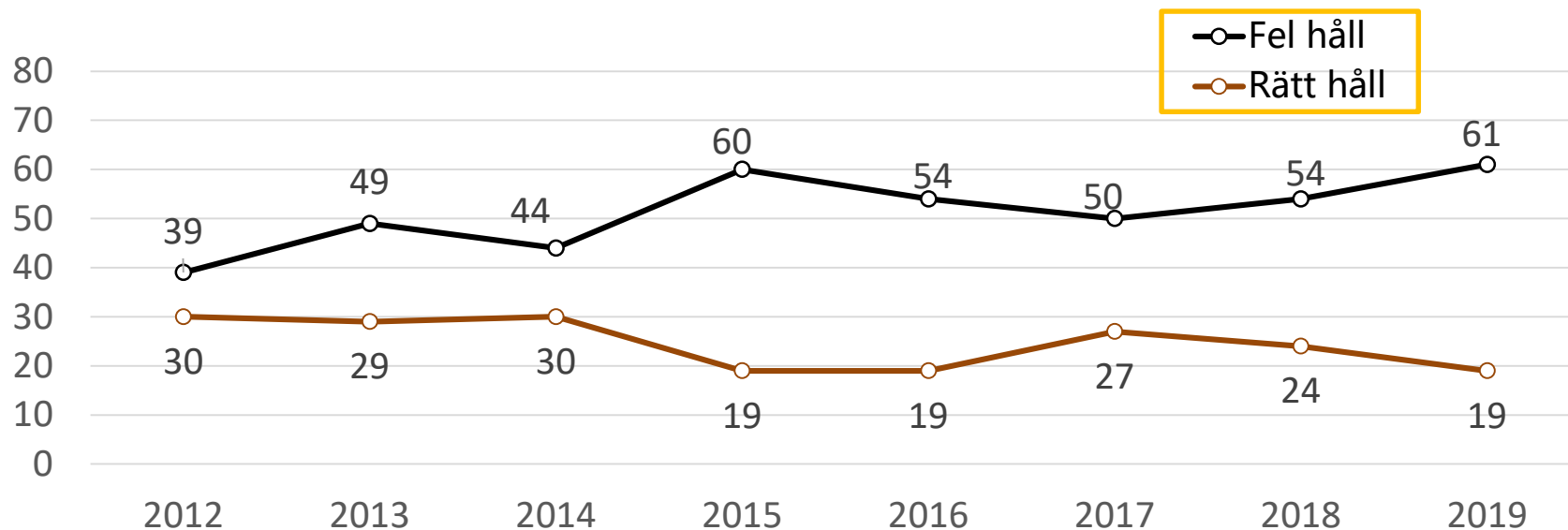

Förtroende i Sverige

Först: opinionionskontexten

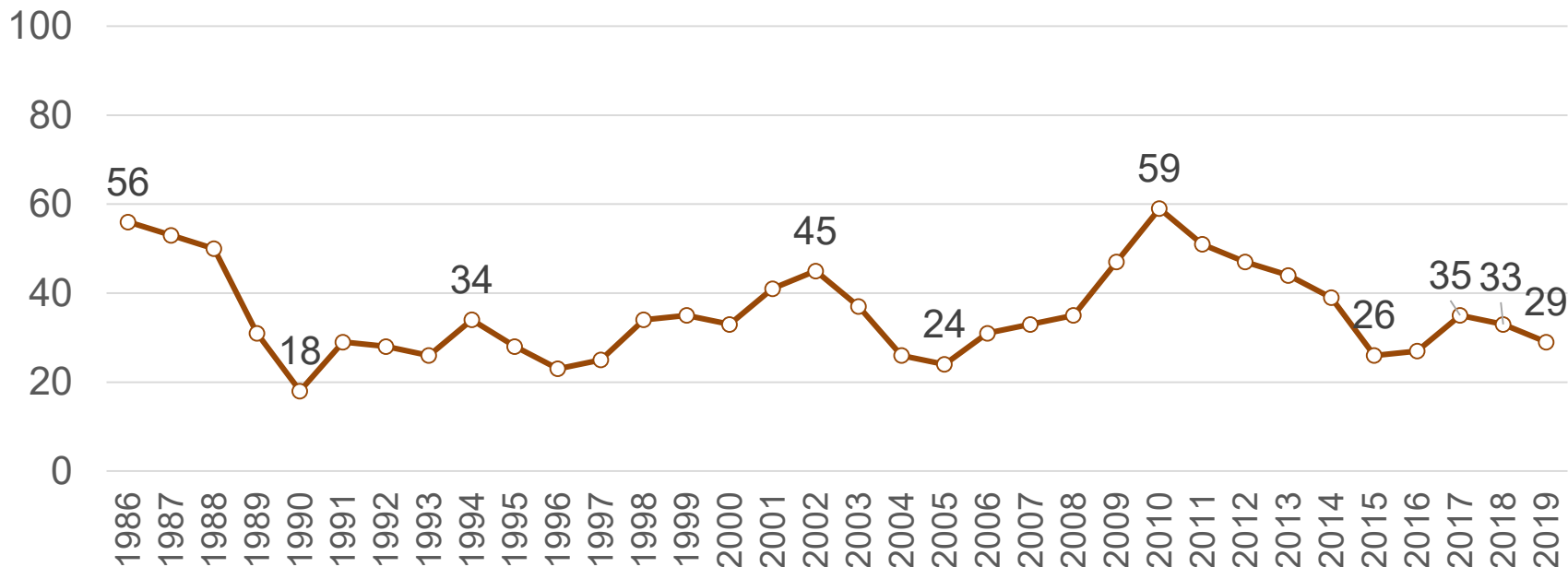
"Allmänt sett, tycker du att utvecklingen i Sverige går åt rätt håll eller åt fel håll?"

Bedömning av utvecklingen i Sverige

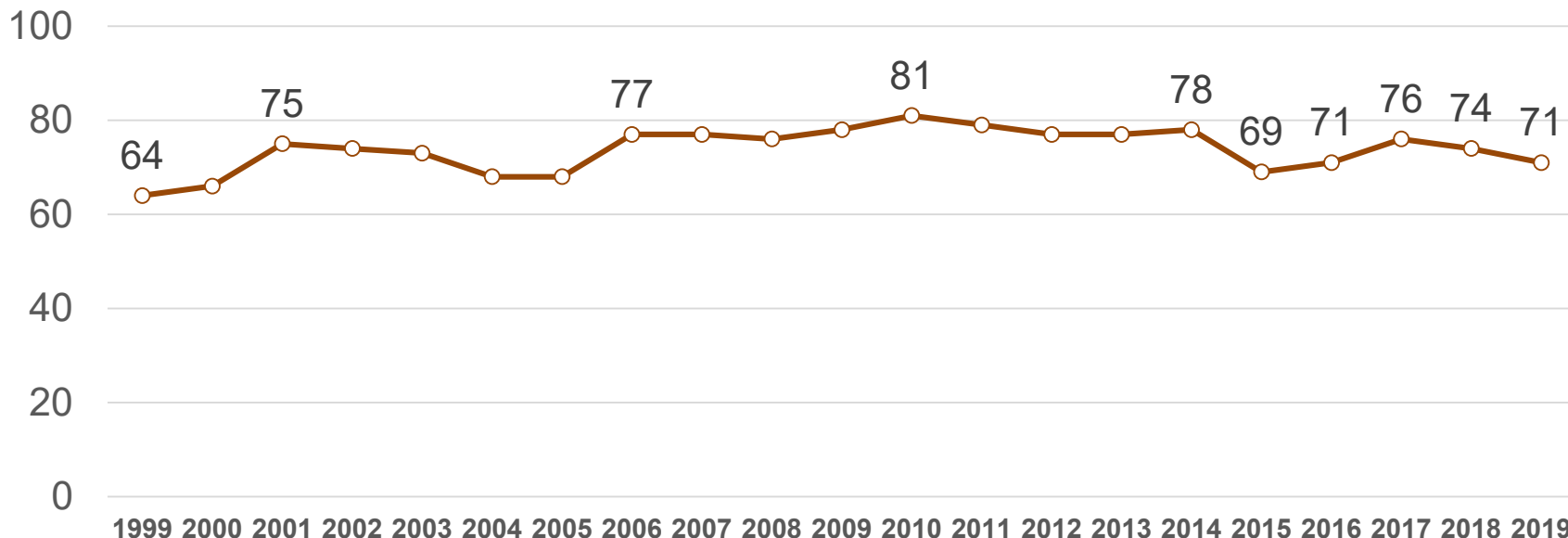
Bedömning av regeringens arbete

Andel mycket/ganska nöjd (procent)

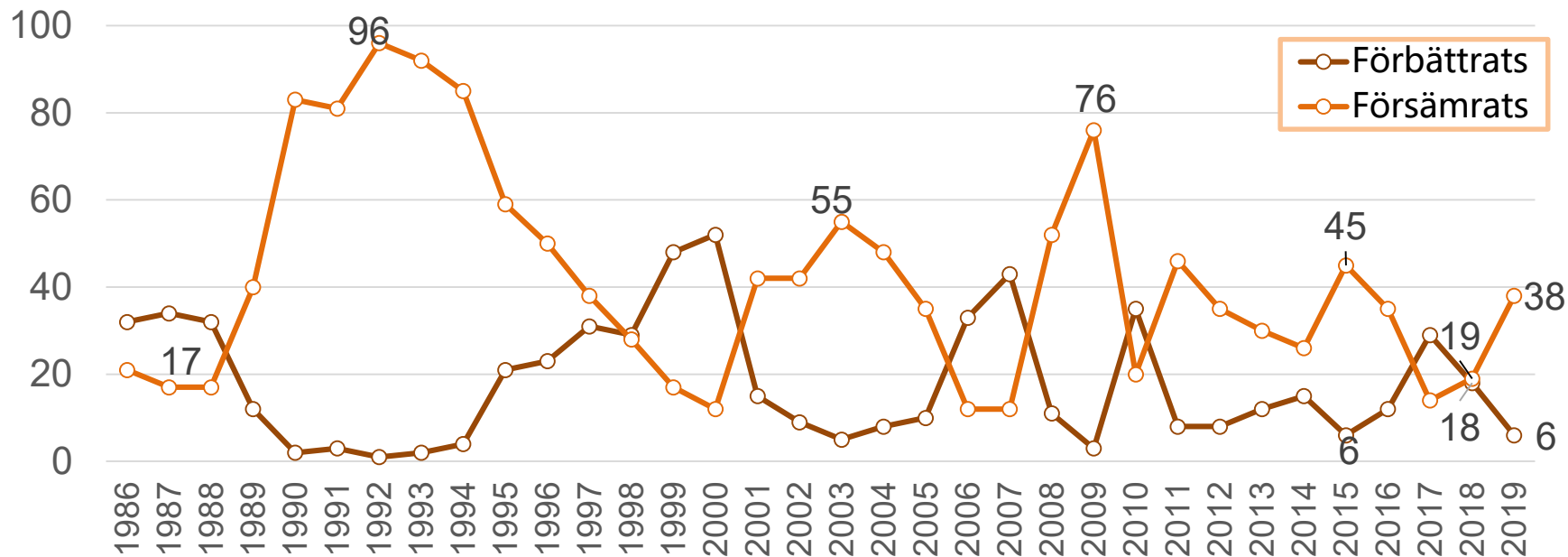

Bedömning av hur demokratin fungerar

Andel mycket/ganska nöjd (procent)

Bedömningar av den svenska ekonomin

Befolkningens viktigaste samhällsfrågor

Andel som spontant nämner olika frågor/samhällsproblem som viktigast i Sverige idag, 2019 (2018 i parentes)

#1 Invandring/integration	38	(38)
#2 Sjukvård	37	(45)
#3 Lag och ordning	28	(16)
#4 Skola/utbildning	28	(34)
#5 Miljö/klimat	24	(16)
#6 Sociala frågor	15	(14)
#7 Äldre frågor	14	(15)
#8 Arbetsmarknad	5	(7)
#9 Demokrati/rättigheter	4	(5)
#10 Ekonomi	4	(5)
#11 Bostadsfrågor	3	(4)
#12 Familjepolitik	3	(3)
#13 Skatter	3	(3)
#14 Svensk utrikespolitik	2	(2)
#15 Styrelseskick/politik	2	(2)

*Vilken eller vilka frågor
eller samhällsproblem
tycker du är viktigast i
Sverige i dag?*

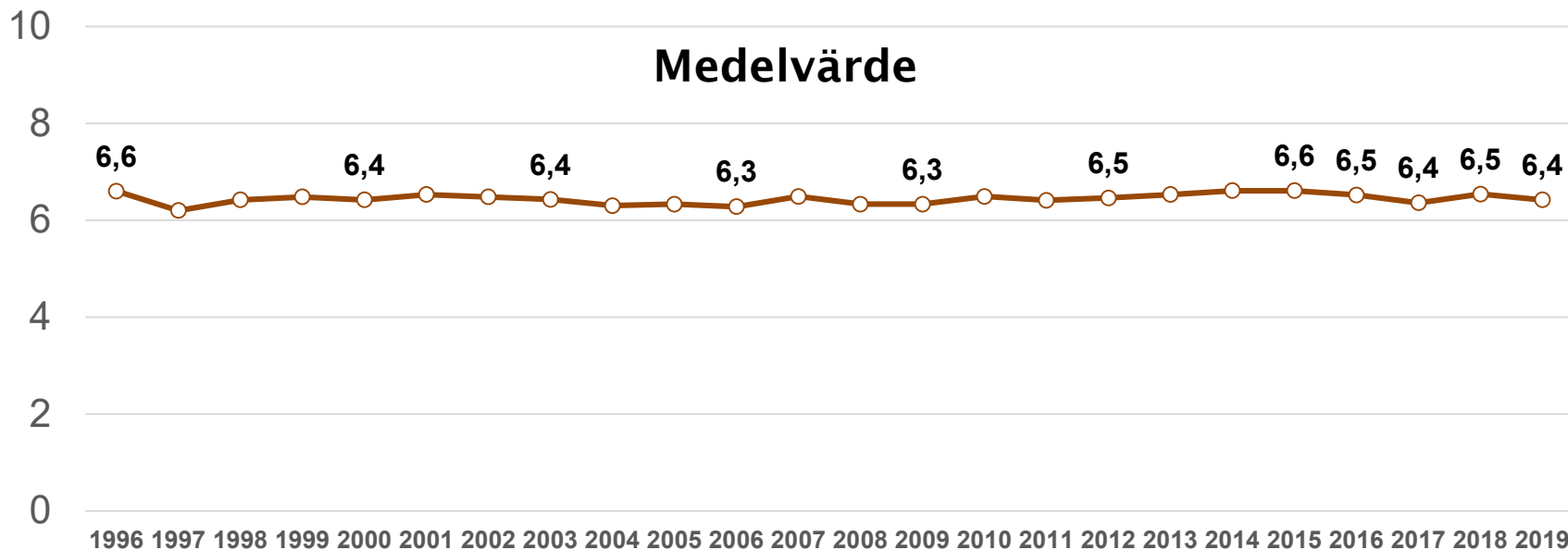
Förtroende

"Enligt din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?"

Mellanmänsklig tillit

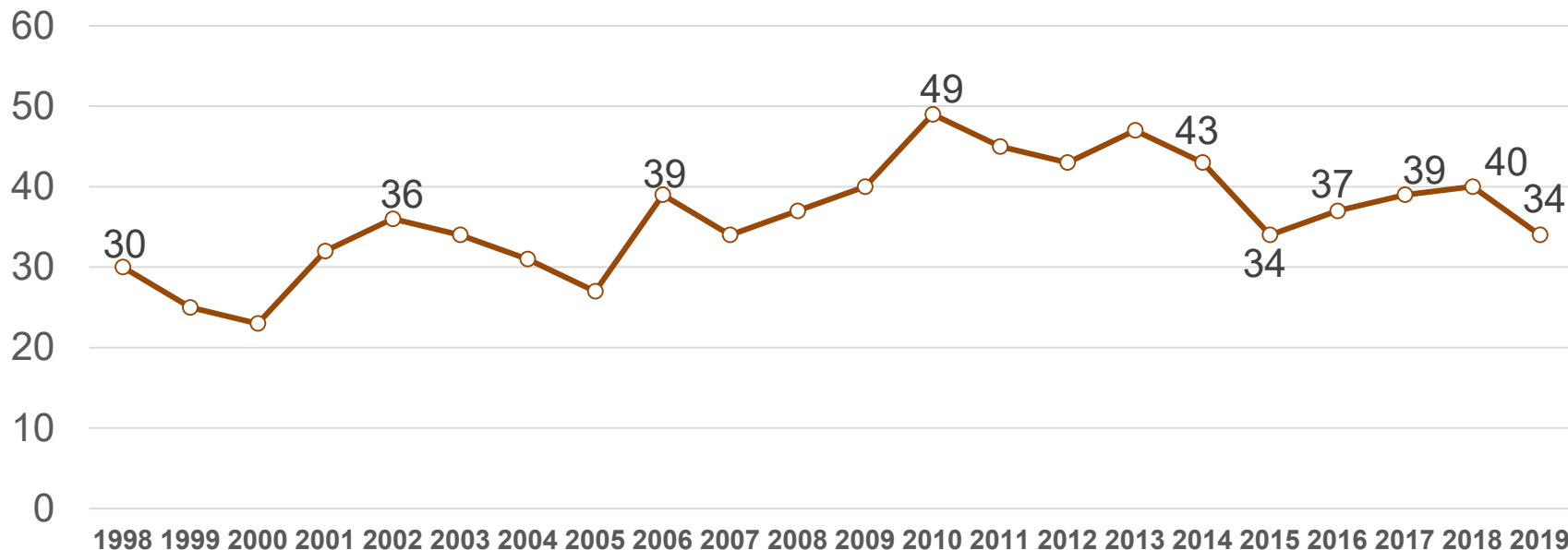
0=Det går inte att lita på människor i allmänhet

10=Det går att lita på människor i allmänhet

Förtroende för svenska politiker

Andel mycket/ganska stort förtroende (procent)

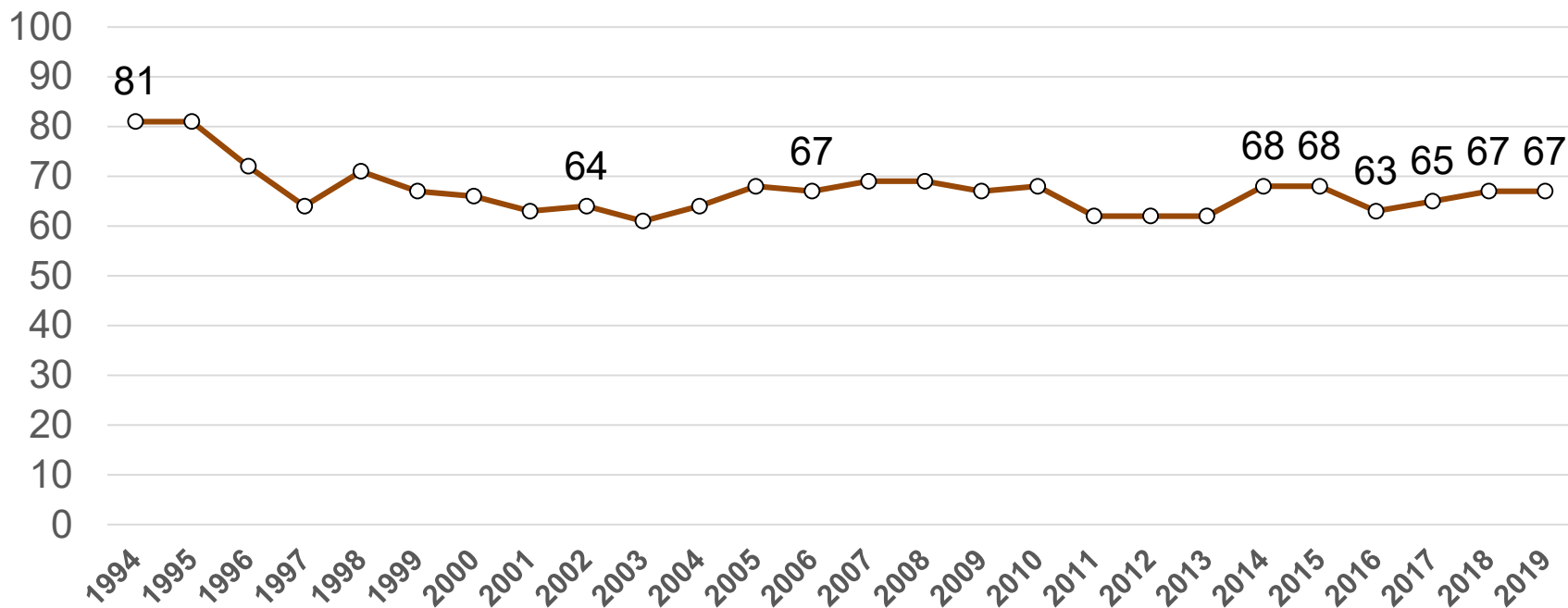
"Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?"

	2019	2018
Sjukvården	69	68
Polisen	68	67
Universitet/högskolor	59	59
Domstolarna	56	56
Radio och tv	54	54
Grundskolan	51	51
Riksbanken	47	52
Försvaret	42	40
Förenta Nationerna (FN)	42	46
Kungahuset	40	42
Svenska kyrkan	35	34
Regeringen	32	38
Dagspressen	32	33
Riksdagen	31	37
De fackliga organisationerna	30	30
Bankerna	26	32
Storföretagen	25	27
EU-kommissionen	23	26
Europaparlamentet	23	26
Kommunstyrelserna	21	28
De politiska partierna	15	19

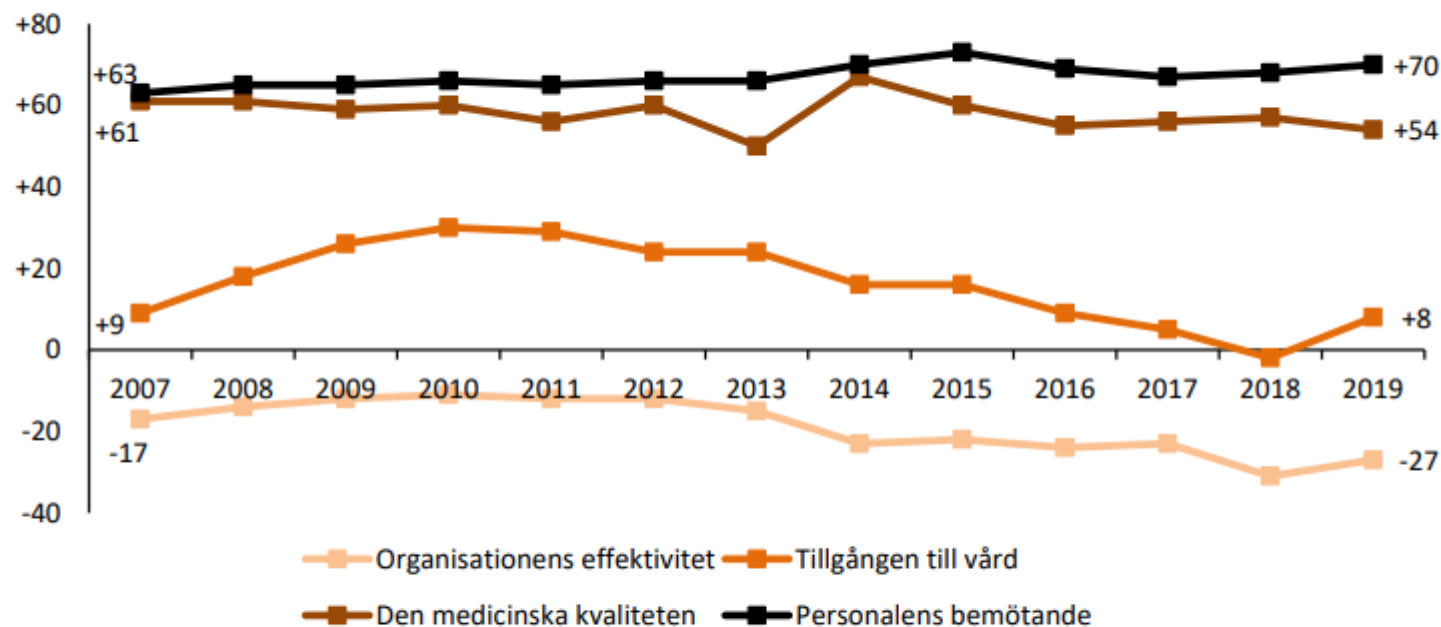
**Förtroende för 21
samhällsinstitutioner
2019 och 2018**
**Andel mycket stort/ganska stort
förtroende**

Förtroende för samhällsinstitutioner: Sjukvården

Andel mycket stort/ganska stort förtroende

Figur 5.3 Uppfattning om olika delar av sjukvården i Västra Götaland 2007–2019 (balansmått)

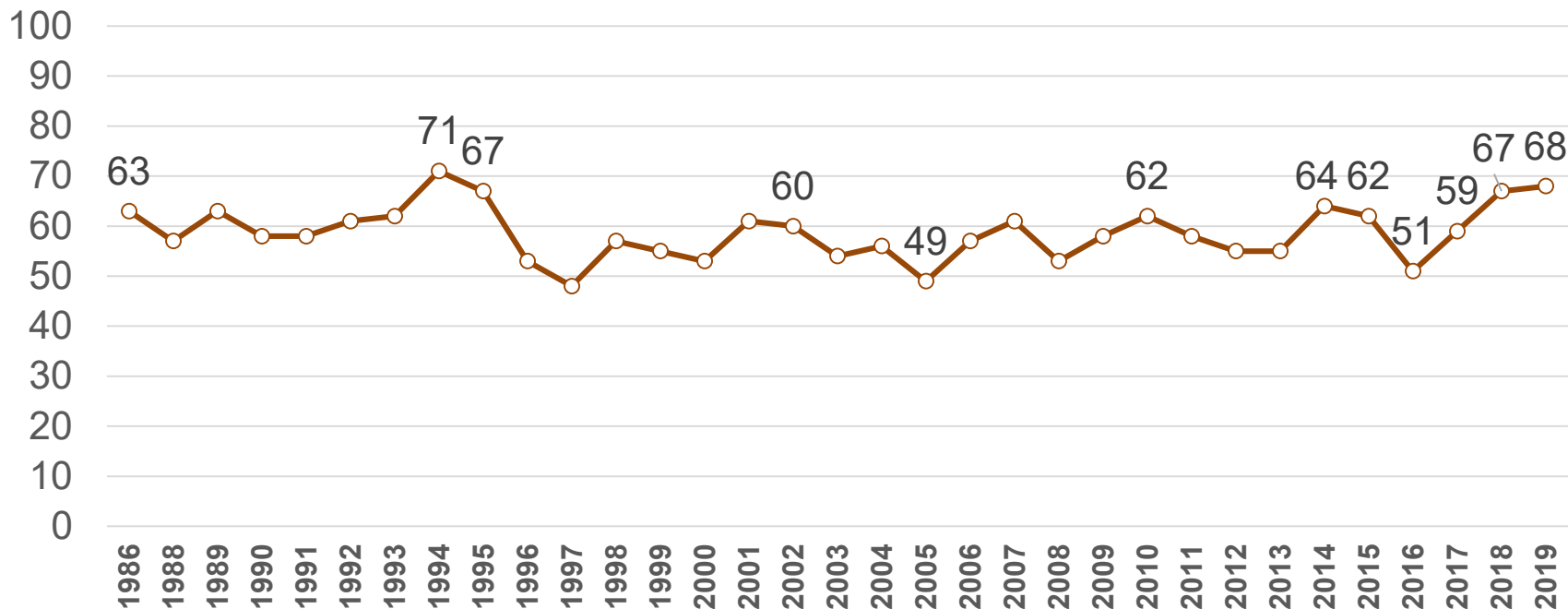
Kommentar: Frågan lyder: *Allmänt sett, vilken är din uppfattning om hälso- och sjukvården i Västra Götaland i följande avseenden?*

Svarsalternativen är 'Mycket bra', 'Ganska bra', 'Varken bra eller dåligt', 'Ganska dåligt', 'Mycket dåligt' samt 'Ingen uppfattning'. Balansmättet visar andelen som svarat bra minus andelen som svarat dåligt om de olika serviceområden som undersökts. Måttet varierar mellan +100 (alla svarar bra) och -100 (alla svarar dåligt).

Källa: Den västsvenska SOM-undersökningen 2007–2019.

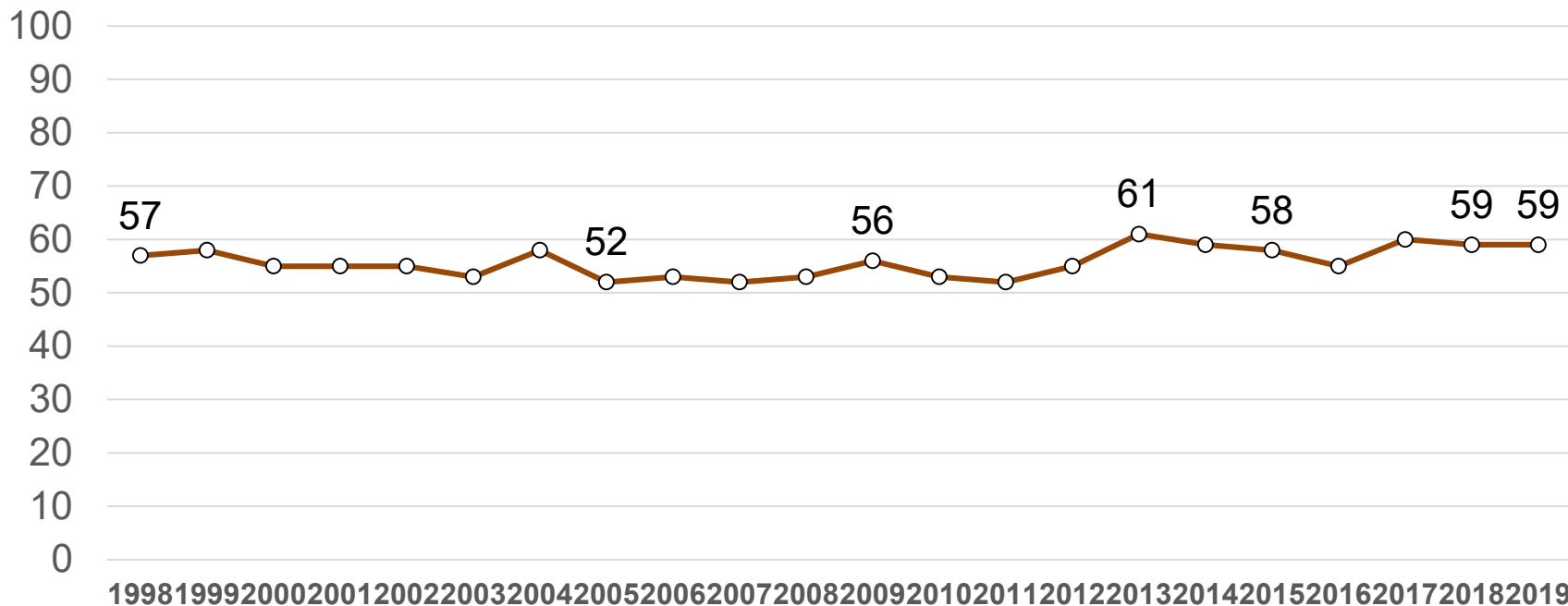
Förtroende för samhällsinstitutioner: Polisen

Andel mycket stort/ganska stort förtroende

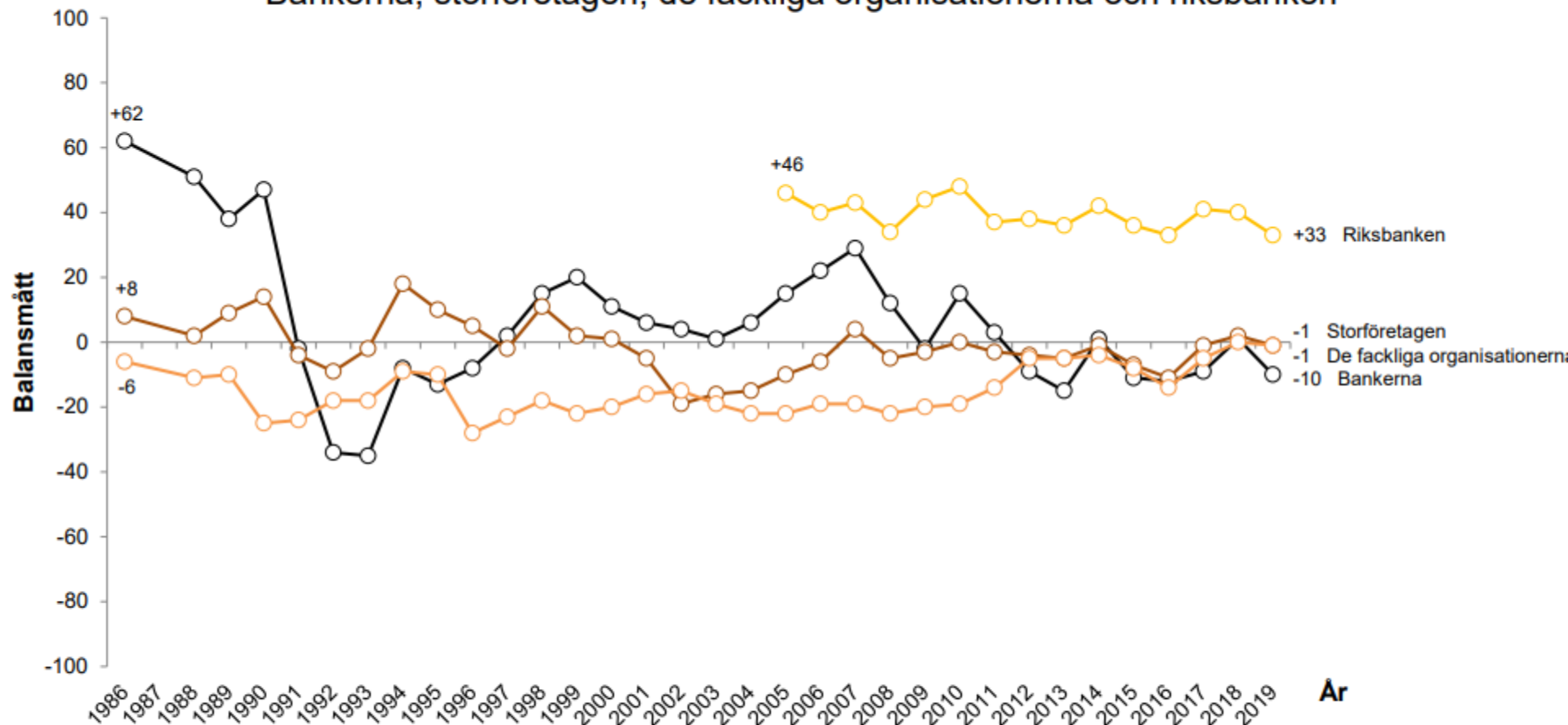
Förtroende för samhällsinstitutioner: Universitet

Andel mycket stort/ganska stort förtroende

FÖRTROENDE FÖR SAMHÄLLSINSTITUTIONER

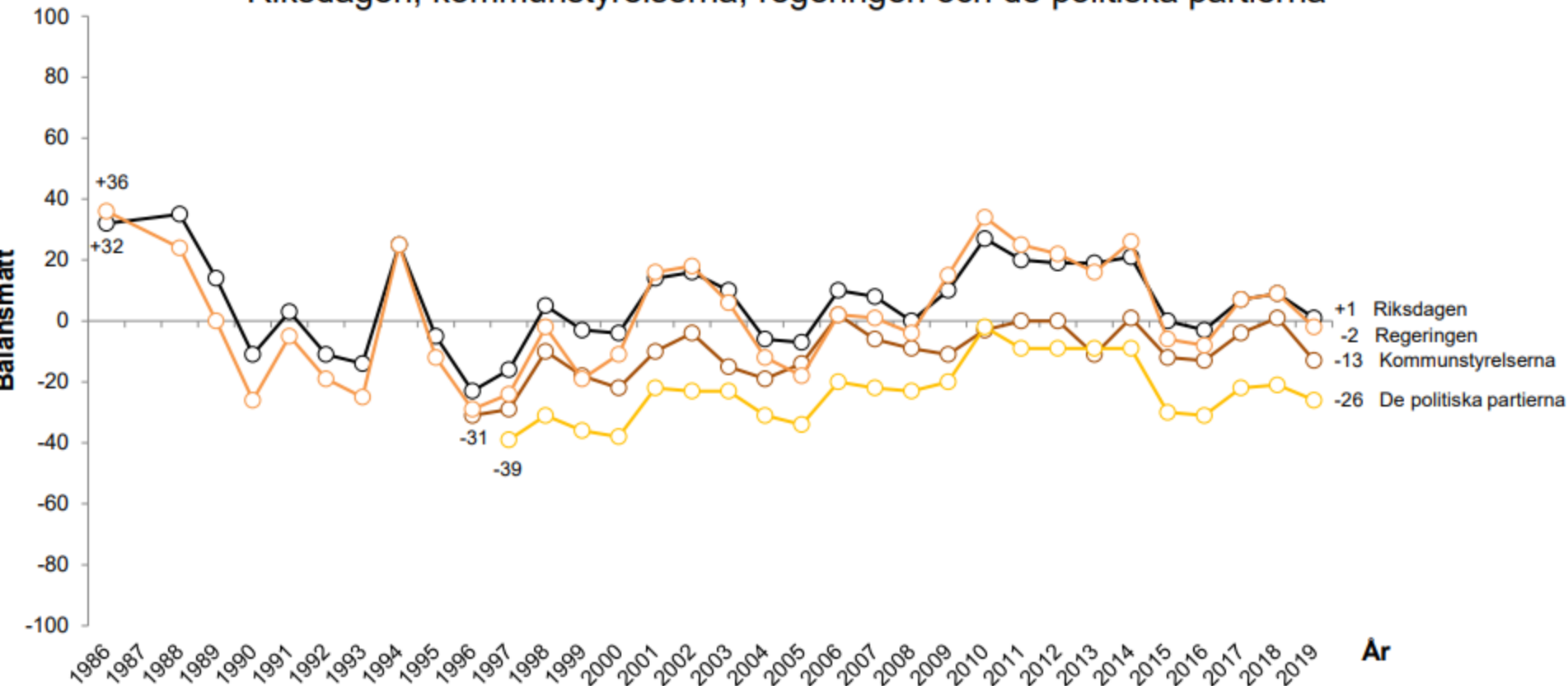
Bankerna, storföretagen, de fackliga organisationerna och riksbanken

Kommentar: Svartalternativen är "mycket stort förtroende"; "ganska stort förtroende"; "varken stort eller litet förtroende"; "ganska litet förtroende" samt "mycket litet förtroende". Balansmätt avser

Frågeformulering: "Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?"

Riksdagen, kommunstyrelserna, regeringen och de politiska partierna

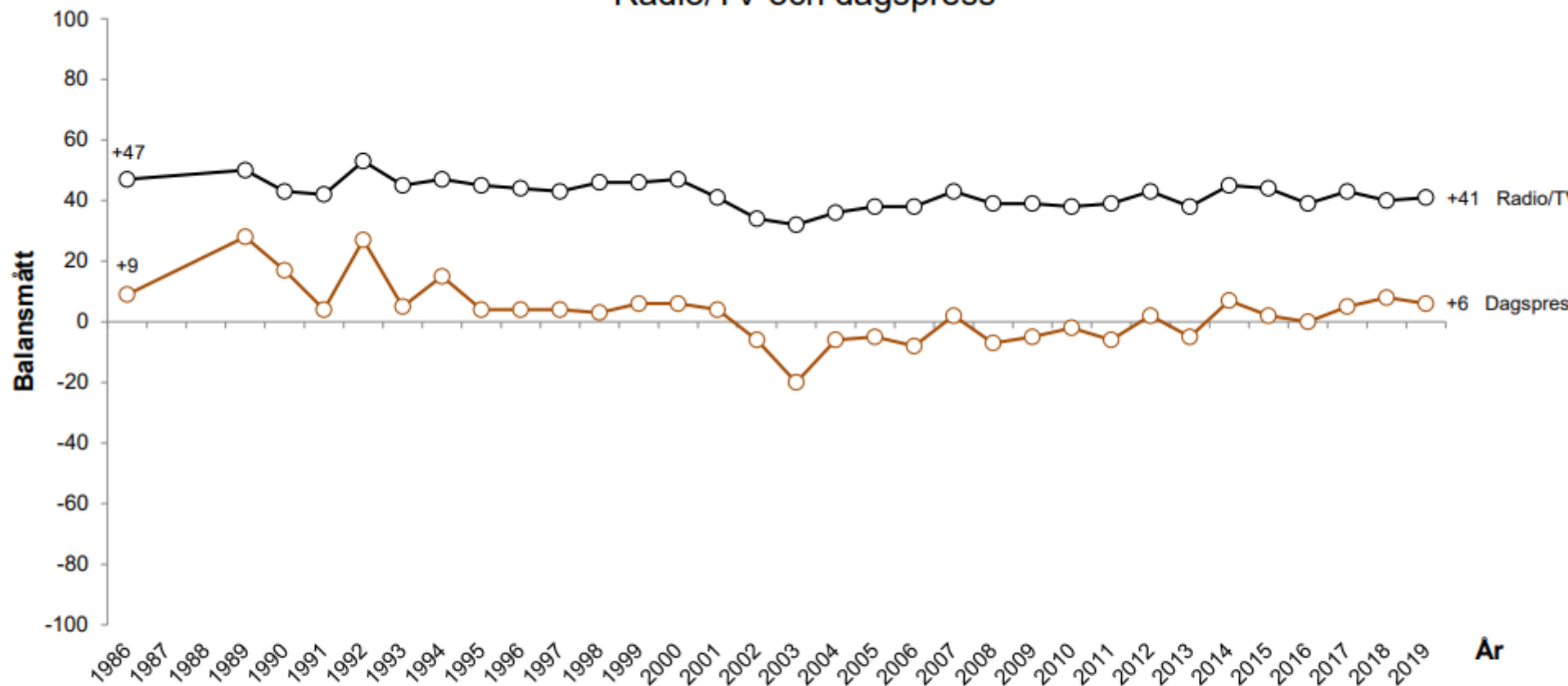

Kommentar: Svartalternativen är "mycket stort förtroende"; "ganska stort förtroende"; "varken stort eller litet förtroende"; "ganska litet förtroende" samt "mycket litet förtroende". Balansmätt avser andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska stort förtroende' minus andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska litet förtroende'. Balansmättet kan variera mellan -100 (alla svenskepersoner anger stort förtroende) och +100 (alla svenskepersoner anger litet förtroende).

Frågeformulering: "Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?"

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2019

Radio/TV och dagspress

Kommentar: Svartalternativen är "mycket stort förtroende"; "ganska stort förtroende"; "varken stort eller litet förtroende"; "ganska litet förtroende" samt "mycket litet förtroende". Balansmätt avser andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska stort förtroende' minus andelen som svarat 'mycket' eller 'ganska litet förtroende'. Balansmättet kan variera mellan 100 (alla svarspersoner anger stort förtroende) och -100 (alla

Frågeformulering: "Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande samhällsinstitutioner och grupper sköter sitt arbete?"

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1986–2019

Långsiktiga förändringar – mer nedåt än uppåt

De mest långsiktiga förändringar vi kan uttala oss om utifrån SOM-institutets förtroendemätningar spänner över de trettio åren mellan 1986-2016.³ De förändringarna är inte särskilt positiva för Sverige. Elva institutioner har studerats under hela perioden och för alla utom en faller förtroendet långsiktigt. Det är lägre 2016 än 1986. Undantaget är Dagspressen som uppvisar en statistisk osäker uppgång på +2 procentenheter i andelen personer som anger att det har ett mycket eller ganska stort förtroende. Övriga tio institutioner har ett minskande förtroende, i genomsnitt med hela -12 procentenheter. Mest tappar Bankerna (-42 procentenheter), följda av Regeringen (-21) och Riksdagen (-18). Därefter finner vi Sjukvården (-12), Försvaret (-12), Polisen (-11) och Storföretagen (-10); alla tunga institutioner i det svenska samhället. Mindre nedåt går Facket (-6), Radio/TV (-3) och Grundskolan (-2).

Anno dazumal, på 1980-talet, var alltså förtroendet för det svenska samhällets grundpelare klart högre än idag. Man kan undra över vad som ligger bakom denna förändring – ökad individualisering, ökad privatisering, ökade klyftor, ökad politisk osäkerhet, ökad mediesplittring, ökad globalisering, ökad EU-fiering? Eller helt enkelt sämre fungerande institutioner parat med mer kritiska medborgare? Vi vet inte och vi har inget enkelt svar på frågan. Mycket mer information behövs av mycket olika slag innan vi kan närma oss ett någorlunda välgrundat svar. Det handlar både om egenskaper hos de enskilda institutionerna och om förändringar i omvärlden. Och den någon sådan samlad information har vi inte tillgänglig. Vi har därför valt att avstå vi från diverse spekulativa förklaringar.

Holmberg & Weibull 2017,
sid 335

Lästips och andra källor

- ourworldindata.org/trust
- gu.se/som-institutet
- Zmerli & van der Meer (2017) *Handbook on political trust*
- Holmberg & Weibull (2020) *Institutionsförtroende bygger samhällen*. SOM-institutets temarapport 2020:1
- Falk (2020) *Förtroendet för samhällsinstitutionerna i de nationella SOM-undersökningarna 1986-2019*. SOM-rapport 2020:44
- Holmberg & Rothstein (2020) *Social trust – the nordic gold?* QoG working paper 2020:1